

CONSIDERAȚII PRIVIND CONCEPTUL DE SECURITATE ECONOMICĂ A STATULUI

Rodica Perciun¹, dr., conf. cercet., INCE

Acest articol reflectă anumite viziuni ale autorului asupra noțiunii de securitate a statului. Autorul combină mai multe idei despre securitatea națională, securitatea economică și cea financiară. Tot aici sunt aduse definiții ale conceptului de securitate a statului, este arătat rolul și importanța securității economice, sunt enumerate componentele principale și factorii ce influențează securitatea economică a statului.

Cuvinte cheie: securitate națională, securitate economică, securitate umană, interes național, stabilitate financiară, etc.

This article reflects some of the author's views regarding the notion of state security. The author combines several ideas about the national security, economic and financial security. Herein are presented the definitions of the state security concept, is shown the role and importance of the economic security, are listed the main components and factors influencing the economic security of the state.

Key words: national security, economic security, human security, national interest, financial stability, etc.

JEL Classification: G01, E60, E63, E66.

Într-o lume globalizată securitatea internă națională, regională și națională sunt reperele majore sub care se manifestă principalele schimbări atât la nivel global, cât și la nivelul fiecărui stat și, respectiv, al fiecărui individ. În această formulă, existența unei economii puternice, performante și competitive, stabile din punct de vedere macro-economic și financiar, precum și dinamice, reprezintă un factor important al politicii de securitate.

În sensul conceptului de securitate este definit cel mai des ca lipsa amenințărilor, adică se interpretează drept o situație legată de starea fizică fie a unui sistem sau a unei națiuni, sau a unui individ, unde lipsesc orice fel de amenințări din partea factorilor exogeni și endogeni. Securitatea este abordată atât ca lipsa totală a unor amenințări, cât și ca pstrarea acestora la un nivel care nu poate influența securitatea propriu-zisă.

DEXul, desigur, dă o interpretare generală, cea mai cunoscută, de altfel, și exactă pentru toată lumea, a definiției securității – „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere în liniștea pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol; protecție, apărare”.

Astfel, conceptul de securitate este indispensabil legat de noțiunea de securitate fizică, în sensul larg al cuvântului, cum ar fi protecția vieții, a sănătății, a mediului, a influențelor sociale, etc.

Pentru cercetarea științifică a conceptului de securitate trebuie să pornim de la geneza acestei noțiuni, de la evoluția conștiinței și biologice către conștiința socio-economică. Cunoaștem cu toții că orice subiect biologic are instinctul de autoapărare și are nevoie să se simtă protejat. Baza procesului de evoluție a omenirii (trecerea din faza primitivă spre o conviețuire socială) este nevoia de a se simți protejat și de a avea condiții mai bune de supraviețuire și existență. Această tendință spre securitate este caracteristică pentru toate sistemele biologice, însă numai omul are capacitatea, bazându-se pe analiza posibilităților de schimbare a caracterului și conștiinței pericolului, să aleagă acele modalități, metode care ar duce la lichidarea acestor pericole și vor asigura securitatea, iar în caz de necesitate, va putea crea un mecanism principal nou de asigurare a securității. Tendința de asigurare a securității în comunitatea socială transformă această noțiune de securitate din categoria biologică (fiziologică) în una socială. Datorită acestei securități sociale, comunitatea poate trăi, lucra și se dezvolta. Iar securitatea socială se bazează pe cea economică, anume securitatea economică rezultă din crearea și mișcarea produsului muncii. Piramida lui Maslow plasează nevoia de securitate pe al doilea nivel de importanță imediat după nevoile fiziologice.

Prin urmare, un element definitoriu al conceptului de securitate este **securitatea individului sau securitatea umană în sens restrâns**. După alți autori securitatea individului are drept scop să asigure integritatea fizică a persoanei împotriva oricărei forme de violență, ce rezultă sau nu dintr-un conflict [5]. Această noțiune pornește de la conceptul „dezvoltarea individului uman”, acest concept era pe larg folosit în anii 1960-1970. Conceptul plasează în centrul său *individul ca element al societății*, atenția deplasându-se de pe stat pe comunitatea din care face parte individul [1]. Într-adevăr, securitatea este o nevoie fundamentală a ființei umane. Această nevoie reprezintă o preocupare omniprezentă pentru oricare comunitate umană. De aceea, cea mai mare parte a indivizilor caută să obțină securitatea prin toate mijloacele. Securitatea individului înseamnă nu doar absența riscurilor și amenințărilor la adresa integrității fizice sau psihice a unei persoane sau a altuia, ci este o stare în care pericolele și condițiile sunt controlate în așa fel încât individul este apăsător sub toate aspectele. De aceea, se poate aprecia că securitatea umană este o resursă indispensabilă a vieții cotidiene ce permite individului și comunității să-și îndeplinească nestingherit aspirațiile și idealurile. Securitatea individului se poate considera drept stare ce rezultă din echilibrul dinamic ce se stabilește între diferitele componente ale mediului de viață. Într-un final, putem menționa că *securitatea individului presupune controlul adecvat al pericolelor și nu absența lor totală, această securitate presupune în sine o senzație de bună stare, de liniște și fermitatea zilei de mâine*. În prezent, bună starea individului, pe

¹ ©Perciun Rodica, rodica21@gmail.com

lângă rolul jucat de factorul economic, este asociat și cu alți factori, cum ar fi: longevitatea, sănătatea, accesul la educație, la un nivel de viață adecvat, implicarea activă în viața politică și socială.

Deci, la această noțiune mai aderă și alte aspecte ale securității, cum ar fi: cel economic, financiar, cultural, social, penal, politic, militar, ecologic, energetic, informațional, tehnico-științific, tehnologic, demografic, alimentar, etc. Aceste aspecte pot fi numite și domeniile sau componentele sistemului de securitate națională, acestea se află într-o strânsă relație de interdependență. Astfel, apare necesitatea unei abordări integrate a acestor domenii pentru asigurarea securității naționale. Accentul pus pe individul uman și pe populația care îi aparține, indiferent de rasă, religie, etnie etc., a condus la o cristalizare a manierei de definire a conceptului de „*securitate umană globală*”. În sensul larg, securitatea umană globală vizează nu doar un evantai al amenințărilor la adresa individului și a populației care are în vedere această aparținere, ci semnifică preocuparea tuturor factorilor responsabili statului și non-statali de a asigura binele ființei umane în totalitatea sa. **Singura sursă de legitimare a unui stat este capacitatea de a proteja și menține drepturile cetățenilor și de a le asigura mediul prielnic satisfacerii tuturor nevoilor** [14].

Organizația Internațională a Muncii desfășoară un program amplu axat pe securitatea economică (ILO Program on Socio-Economic Security) și definește securitatea economică prin două componente: securitatea socială elementară și securitatea legată de muncă. *Securitatea socială elementară* se definește prin accesul la infrastructură, care cuprinde nevoile esențiale referitoare la sănătate, educație, locuință, informație, protecție socială. *Securitatea legată de muncă* se definește prin apte dimensiuni, reunite într-un index al **securității economice** [12].

Despre securitatea economică se vorbește destul de mult. Dar în urma analizei în domeniu putem observa că nu există o definiție clară a conceptului de securitate economică, cu atât mai puțin una general acceptată. De exemplu, Senchagov propune definirea securității economice drept o stare a economiei și a instituțiilor puterii de stat prin care se asigură protecția garantată a intereselor naționale, dezvoltarea social orientată a țării în ansamblu, un potențial suficient de apărare chiar și în condiții nefavorabile de dezvoltare a proceselor interne și externe [9]. Securitatea economică este interpretată ca o stare a sistemului sau o stare în care se află acest sistem. Astfel, securitatea economică a statului este definită ca o stare a economiei naționale care permite asigurarea suveranității și creșterii economice, ridicarea nivelului de trai al populației în condiții intensificării relațiilor economice internaționale. De asemenea, securitatea economică este identificată cu capacitatea sistemului economic național de a asigura satisfacerea efectivă a nevoilor sociale atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Pigul T. definește că, securitatea economică ar trebui în eleasă ca fiind: un factor esențial al securității naționale și anume acela care asigură resursele și echilibrul dinamic al altor componente ale acestui sistem (securitatea națională); una dintre dimensiunile securității naționale, regionale și planetare, deziderat al fiecărui individ, comunitate umană, stat național etc.; obiectiv prioritar al guvernelor, al organizațiilor regionale și internaționale care au ca menire asigurarea și garantarea securității umane globale; stare a economiei naționale văzută ca sursă și fundament al eradicării sărăciei, foametei, inegalităților sociale și economice atât între indivizi, cât și diferite regiuni ale unor țări [10]. Iar Pop N. cataloghează securitatea economică drept un bun public. În una din prezentările sale, dr. Pop N. menționează că, „pornim la drum de la definiția și obiectul ținerii economiei – gestionarea resurselor rare și menirea acestor gesturi în societate în sensul ei cel mai larg: securitatea economică. Aceasta din urmă este cel mai convenabil exemplu clasic de bun public definit prin non-rivalitate în consum și non-excludere pentru a-l produce. Statul nu poate fi decât arbitru, totuși cetățenii lui având acces la acest bun, totuși agenții economici având șansa de a contribui la producerea lui” [7].

Expertul Marius Tita consideră că, în sens larg, securitatea economică a unei țări este dată de stocul de resurse și de nivelul de dezvoltare. În articolul său “Securitatea economică și interesul național în procesul de integrare europeană”, el menționează “am putea spune că aceasta este de fapt o percepție restrânsă. Securitatea economică nu poate fi privită doar în mod static, aproape contabil, ea trebuie percepută în strânsă legătură cu securitatea națională și cu interesul național, iar în ecuație intră și politica economică promovată, eluri pe termen mediu și lung, gradul de participare nu numai la comerțul internațional ci la întreaga viață economică internațională” [8]. Tot Tita spune că, corelația dintre securitatea economică și gradul de integrare economică este dată de *vulnerabilitatea* unei economii, văzută ca raport între avantajele și dezavantajele economiei naționale în raport cu mediul economic internațional, cu mediul social și politic intern, cu capacitatea acesteia de a face față cu forțe proprii provocărilor interne și externe. Altfel spus, vulnerabilitatea se referă la capacitatea economiei naționale de a realiza obiectivele naționale (interesul național).

Experții Institutului de Politici Publice (Republica Moldova), în unul din studiile sale menționează că securitatea economică se referă la capacitatea economiei de a face față ocurențelor interne și externe. Principalele amenințări pe plan extern pot fi: criza economică globală; embargouri economice; dezvoltare economică inegală [13]. Ignatiuc D. în teza sa de doctor “Competitivitatea economiei naționale în contextul asigurării securității economice” a fundamentat destul de amplu noțiunea de securitate economică. Ea a definit securitatea economică națională drept „capacitatea sistemului economic național pentru dezvoltare eficientă și durabilă” [4].

Astfel, putem confirma că realizarea unui nivel avansat de securitate economică înseamnă crearea unei economii naționale coerente și independente, care asigură protecția intereselor social-economice naționale și este rezistentă la efectele destabilizatoare ale factorilor interni și externi (amenințări, vulnerabilități). Iar în prezent, tot mai des, definirea securității economice se asociază cu aștinerea sustenabilitate, stabilitate, dezvoltare. Într-adevăr, azi securitatea economică poate fi percepută drept un complex de acțiuni menite să contribuie la dezvoltarea stabilă și continuă a economiei naționale, care include un mecanism de contracarare a vulnerabilităților și ocurențelor interne și externe. Odată cu intensificarea internaționalizării proceselor de producție și a globalizării vieții economice, securitatea economică a statului se corelează tot mai mult cu securitatea economică internațională.

Din analiza experienței mondiale în domeniul dat am în vedere, istoria economică dovedește, că *problemele legate de fundamentarea securității economice și financiare nu trebuie să se bazeze doar în domeniul cercetărilor academice, ci trebuie să constituie obiectul unui sistem de monitorizare și gestionare permanent din partea instituțiilor statale abilitate cu dreptul de supraveghere și control.*

Studierea și fundamentarea conceptului de securitate economică nu este nici pe departe unul ușor, cu atât mai complicat este studierea fenomenului de securitate a unor state mici, care, aflându-se în fază de tranziție la economia de piață încă nu și-au trasat suficient de clar interesele economice interne și externe. În Republica Moldova, ca și în alte state în tranziție, este bine dezvoltată crima organizată și corupția, organele publice nu sunt suficient de puternice sau sunt implicate direct în furturile de delegații interne, și din această cauză nu inspiră încredere socială în capacitatea statului de a garanta respectarea "regulilor de joc". Drept urmare, în majoritatea acestor state o parte a activității economice trece în sectorul tenebru sau chiar criminal al sistemului economic. Astfel, conform unui studiu economia neobservată a Republicii Moldova a atins dimensiuni de 30% din volumul economiei formale, aceste sectoare prin existența lor creează dificultăți suplimentare în analiza fenomenului de securitate economică [11]. Aceasta este doar una dintre cauzele care explică de ce barierele în calea înțelegerii importanței securității economice sunt dublu dificile, atunci când **obiectul securității este nu pur și simplu un stat mic, ci și un stat slab, deabusolat și dispersat în opinii.**

Iar în urma ultimelor evenimente atât pe plan mondial cât și național tindem să credem că domeniul prioritar din cadrul sistemului de clasificare a securității naționale este cel economico-financiar.

În Republica Moldova, amenințările în adresa securității naționale cel mai des se localizează nemijlocit la riscurile aferente vieții, independenței, suveranității statale, lucruri care sunt legate de posibilitatea intervențiilor militare, conflictelor politice. Însă noi trebuie să înțelegem că, conceptul securității naționale reprezintă, de fapt, sinteza intereselor naționale.

Interesele naționale reprezintă, la rândul său, necesitățile concretizate a unui stat, care sunt determinate de relațiile economice și geo-politice a acestuia într-o anumită epocă, în contextul tradițiilor cultural-istorice, necesității de asigurare a protecției cetățenilor atât de pericole externe cât și de furturile de delegații interne, de catastrofele ecologice și economice.

Ceea ce se referă la contextul extern, interesele naționale se exprimă prin politica externă a statului, care diferă după gradul de importanță. În literatură putem găsi divizarea conținutului interesului național în conținut fixat (care nu suferă modificări) și conținut flexibil, care poate fi modificat în timp. Cel stabil se referă la sarcina prioritară de asigurare a securității statului de pericolele externe. Partea variabilă a interesului național este caracterizată prin prisma tradițiilor naționale, a calității conducătorilor sau partidelor politice ce se află la putere, tendințelor în economie, în viața socială etc.

Valorile și principiile atât morale cât și materiale se pot schimba în timp, iar împreună cu acestea se modifică și interesele, obiectivele, mijloacele ce sunt legate de conceptul de securitate națională. Schimbarea intereselor și necesităților unui stat duce nemijlocit la modificarea valorilor ideologice.

De asemenea, noi **putem evidenția două nivele de interes național:** nivelul intereselor prioritare ale statului legate de relațiile politice externe și al doilea nivel – interesele specifice. Primul nivel este legat de asigurarea securității și integrității statului drept comunitate (societate) socio-economică, politică, național-istorică și cultural independentă și suverană din punct de vedere economic și politic. Nivelul doi reflectă interesele specifice ce în vederea asigurării securității pe domenii.

Conceptul securității naționale a Republicii Moldova este reflectat în Legea nr. 112 din 22 mai 2008, în care se menționează că „concepția securității naționale a Republicii Moldova este un document care reflectă evaluarea generală a mediului de securitate pe plan național și internațional în care operează Republica Moldova și care definește scopul securității naționale, liniile directorii de bază pentru securitatea națională, valorile și principiile generale ce urmează a fi protejate de stat și de societatea moldovenească”.[6]

Principalele obiective ale securității naționale a Republicii Moldova sunt: asigurarea și apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, ordinii constituționale, dezvoltării democratice, securității interne, consolidarea statalității Republicii Moldova. Printre esențialele interese naționale, Republica Moldova consideră:

- asigurarea respectării statutului său de neutralitate permanentă;
- restabilirea integrității teritoriale a statului, eliminarea prezenței militare străine, consolidarea independenței și suveranității statului;
- menținerea proceselor de integrare europeană într-o stare dinamică avansată;
- asigurarea dezvoltării democratice a societății și consolidarea securității interne;
- dezvoltarea economică și socială ascendentă a țării prin accelerarea reformelor politice, economice și instituționale, în primul rând a celor care permit îndeplinirea criteriilor de aderare la Uniunea Europeană;
- dezvoltarea și valorificarea cât mai plină a potențialului uman, principal resursă a țării, apărarea cât mai eficientă a intereselor și drepturilor cetățenilor și în afară de acestea;
- **consolidarea dimensiunii economice, sociale, energetice și ecologice a securității** [6].

Tot în acest document se menționează că principalele *amenințări de origine economică*, sunt „crizele economice la scară globală și regională ori instabilitatea de pe piețele străine tradiționale sau de interes prioritar” [6]. Factorii majori de risc de origine economică la adresa securității naționale a Republicii Moldova sînt generațiile de dependență excesivă și unilaterală a sistemelor autohtone electro-energetice și de distribuție a gazului natural de cele monopoliste străine, această dependență fiind totodată o vulnerabilitate internă a statului. Mai departe, accent se pune pe comerțul extern, mai bine zis pe „diversificarea zonelor de acces pentru exporturile moldovenești, asigurarea securității energetice, atragerea investițiilor străine, implementarea standardelor OMC și altor standarde occidentale în comerțul moldovenesc, precum și extinderea zonelor de comerț liber”.

Al doilea act important în definierea securității naționale ale Republicii Moldova este Hotărârea nr. 153 din 15.07.2011 **pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova**. Astfel, conform documentului dat, „strategia securității naționale a Republicii Moldova pornește de la interesele naționale, răspunde la amenințările și la riscurile cu impact asupra securității naționale, stabilește obiectivele sistemului de securitate națională, identifică mijloacele și metodele de asigurare a securității naționale” [3].

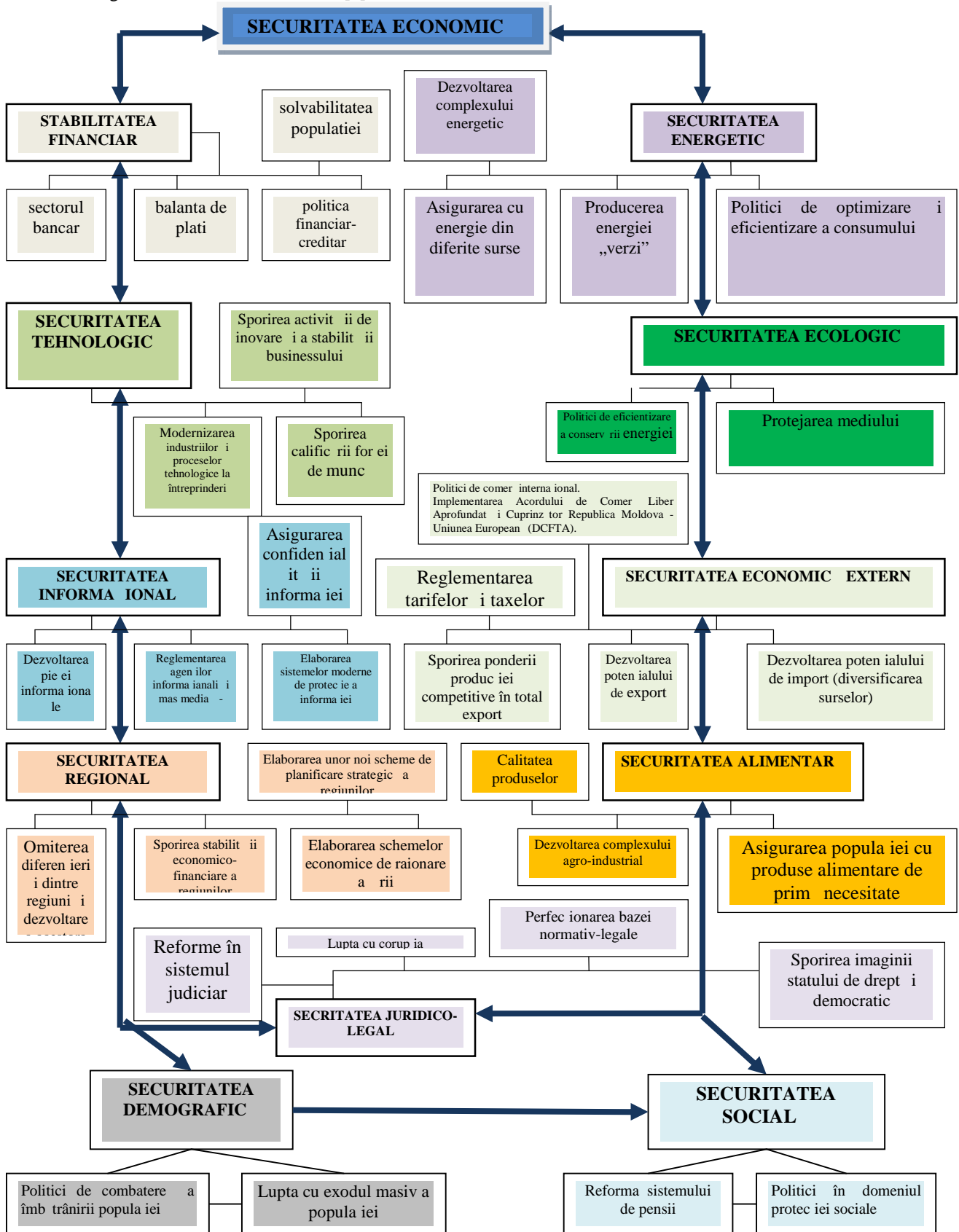

Fig. 1. Principalele componente ale securității economice

Sursa: elaborat de autor

Din mai multe studii deja efectuate, noi constatăm că suntem de acord cu expunerile autorilor, că Strategia preia o abordare identică cu cea din Strategia Europeană de Securitate, conform căreia „securitatea națională a unui stat european nu mai poate fi privită în izolare” și „întrucât abordarea cuprinde toate aspectele securității naționale, caracterul multidimensional și interdependent al acesteia, determinat atât de starea de lucruri din domeniile politic, militar și al ordinii publice din țară, cât și de situația din sfera economică, socială, ecologică, energetică etc.” [2]

În principiu în această Strategie s-a încercat definirea intereselor naționale; principalelor amenințări; riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale. S-au conturat principalele repere ale politicii externe și politicii de apărare ce în vederea asigurării securității naționale. Totodată, sunt identificate căile de asigurare a securității naționale și liniile directorii ale reformei sectorului securității naționale.

Spre regret, în actele menționate, securitatea financiară este un subiect ignorat. Noi considerăm că este o sarcină care trebuie să fie reparată cât mai urgent dacă luăm în considerare situația actuală în care se află Republica Moldova. Mai ales, că în situația de instabilitate financiară, care amenință direct securitatea statului, au mai existat și în anii 1997-1998, 2009, 2012, 2015.

Republica Moldova nu se deosebește de cazul altor țări aflate în tranziție, și ne referim la situația, că autoritățile atrag atenția asupra unei probleme deja când faptul este împlinit sau, ca să ne exprimăm mai puțin înțelegător, importanța subiectului invocat este pe deplin înțeleasă numai în condiții *fait accompli*, adică atunci când orice problemă devine deja realitate. Pe când noțiunea de securitate, în general, și cea economică, în particular, nu admite abordări parțiale sau ocazionale.

Esența securității economice și financiare se definește printr-un sistem bine determinat de criterii și indicatori. Se evidențiază o serie de indicatori ca: nivelul de trai al populației, indicele inflației, creșterea economică, deficitul bugetar, rezervele valutare, ponderea economiei neobservate în PIBul țării, etc. Important este nu doar definirea indicatorilor aferenți securității, dar și valorile prag ale acestora, adică plafonul limit, atingerea căruia duce la amenințări și tendințe negative pentru stabilitatea financiară și prin urmare pentru securitatea economică. Un element important și esențial în sistemul securității economice reprezintă stabilitatea financiară a statului. Deci, securitatea economică este o noțiune sinergetică, care include în sine un număr de componente, cum sunt: stabilitatea financiară, securitatea tehnologică, securitatea energetică, etc. (Figura 1). Securitatea economică a statului este definită drept o stare a economiei naționale în baza căreia se asigură suveranitatea țării, creșterea economică, nivelul de trai al populației, etc. De asemenea, securitatea economică este identificată cu capacitatea sistemului economic național de a asigura satisfacerea efectivă a nevoilor sociale atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

După cum menționăm anterior, există mulți factori care influențează asupra mecanismului de asigurare a securității economice. (Figura 2) Acești factori asigură independența economiei naționale, stabilitatea și capacitatea de autodezvoltare.

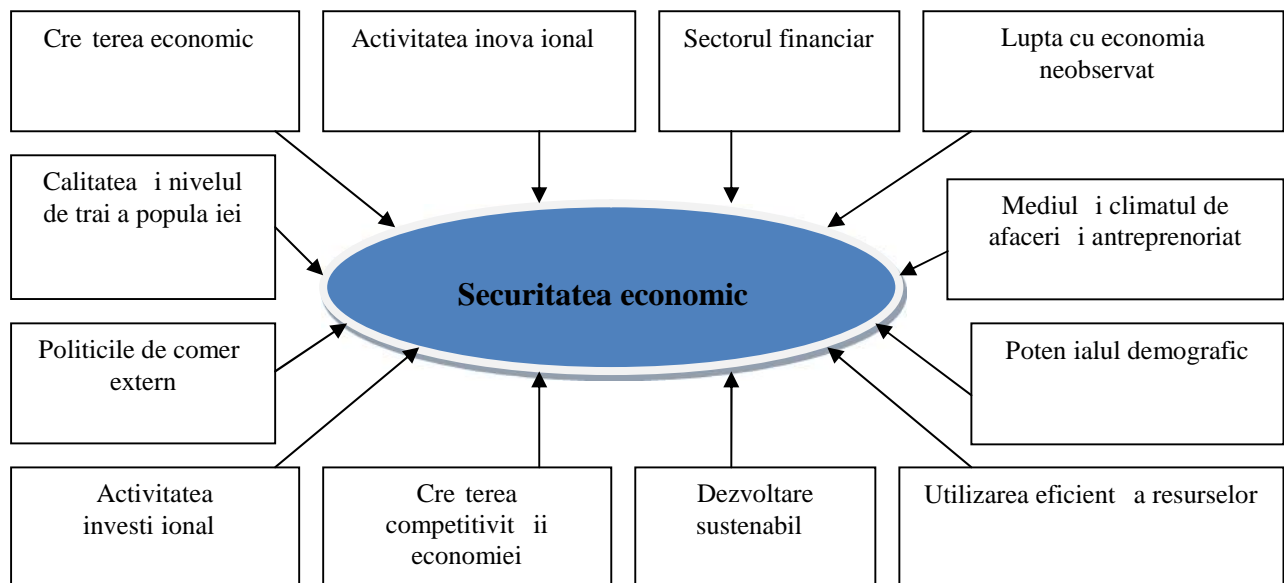

Fig. 2. Factorii care influențează securitatea economică

Sursa: elaborat de autor.

Creșterea economică este factorul principal care asigură securitatea economică a unui stat. Însă numai o corelare bună cu alți factori, cum ar fi: situația în sectorul bancar-financiar, lupta cu economia neobservată, sporirea calității vieții a populației, sporirea competitivității, va duce la asigurarea securității economice a statului.

În concluzie, securitatea economică poate fi percepută ca un sistem de componente menite să contribuie la dezvoltarea stabilă și continuă a economiei naționale, care include un mecanism de contracarare a amenințărilor interne și externe. Iar stabilitatea financiară a unui stat este pilonul de bază care asigură securitatea economică. Un stat stabil din punct de vedere financiar este un stat în care se are încredere.

Actualmente stabilitatea financiară joacă un rol esențial în cadrul sistemului financiar și în economie pe ansamblu.

Stabilitatea financiară a devenit în ultimele decenii un obiectiv tot mai important al procesului decizional economic. În rândul crizelor cu care ne confruntăm atât pe plan mondial, și în mod special pe cel european, realizarea stabilității financiare constituie una din noile provocări cărora trebuie să le facem față economiile contemporane. Realizarea și menținerea stabilității financiare ar trebui să devină un obiectiv politic cheie și în societatea noastră. Crizele economice, declanșate în ultimii ani captează tot mai mult interesul economiștilor în ceea ce privește stabilitatea financiară. O acțiune metodică de prevenire a riscului de instabilitate financiară este mai necesară ca niciodată anume într-o lume globalizată care se caracterizează printr-un grad mai mare de contagiune și de răspândire a crizelor.

BIBLIOGRAFIE

1. Băloiu A., Metodologie și indicatori de securitate. Analiza securității internaționale: delimitare conceptuală, în <http://www.studiidesecuritate.ro.p1>
2. Consiliul Uniunii Europene, “European Security Strategy”, p.1, <http://www.consiliium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.
3. Hotărârea nr. 153 din 15.07.2011 pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova
4. Ignatiuc D., teza de doctor Competitivitatea economiei naționale în contextul asigurării securității economice, CZU:338 (478):339.137.2(043), Chișinău, 2013
5. Voinov-Kohler J, La sécurité globale: Une approche exhaustive de menaces envers la sécurité de l'individu, în <http://www.deza.admin.ch/ressources/deza.produit-f 332.pdf>, p7
6. Legea nr. 112 din 22.05.2008 pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova
7. Pop N., Prezentarea Securitatea economică, bun public. <http://www.bnro.ro/Securitatea-economica,-bun-public-8993.aspx>
8. Tita M., Securitatea economică și interesul național în procesul de integrare europeană, <http://capriro.tripod.com/polit/polint06.htm>
9. , , , . , 2005, pag.72
10. http://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs10-04.pdf
11. <http://expert-grup.org/ro/activitate/comunicate-de-presa/item/1039-economia-neobservat%C4%83-%E2%80%93-indicator-al-subdezvolt%C4%83rii-republicii-moldova&category=188>
12. <http://www.ilo.org/dyn/sesame/SESHELP.NoteESI>
13. http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/1-conceptul_securitate.pdf
14. <https://studiidesecuritate.wordpress.com/2011/11/18/proiect-privind-securitatea-nationala-a-romaniei/>